

Yahya Kemal'in Musikimiz Hakkındaki Görüşleri

Z

SERMET SAMİ UYSAL

Y

AHYA Kemal'in musikimize karşı duyduğu derin bağlılık acaba ne zaman başlamıştı? Sohbetimizde ilkin bu hususu öğrenmek istedim. Şair şöyle dedi:

-Evvvela, 1912'de İstanbul'a döndükten sonra iyi bir talih eseri olarak Tanburi Cemil Beyi tanıdım. Bu sanatkârın, tanbur, kemençe, rebap ve lavta ile çaldığı peşrevleri, besteleri, se-maileri ve şarkıları dinledim. İtrî'ye Hafız Post'a, Seyyid Nuh'a, Zaharya'ya, Tanburi İshak'a,

Sadullah Ağaya, İsmail Dedeye, Şakir Ağaya hayran oldum. Şüphesiz bunda, Tanburi Cemil Beyin çalışının kuvvetli bir tesiri vardır. Eski büyük bestekârlarımızın en iyi eserlerini dinlemek arzusu günden güne kalbimde yer tuttu.

Millî bir ruhun tam ifadesinde musiki ön safta gelir. Bizim sanatlarımızda en sonra mükemmeliyet arz eden musiki olmuştur. En sonra doğduğu içindir ki, diğer büyük sanatlarımız yavaş yavaş öldükleri hâlde musiki devam etmiştir. Gerçi 50-60 seneden beri o da vahim bir şekilde,

o da vahim bir inkiraz hâlidir. Lakin halkın hâlâ onu sevmesi büsbütün ölmediğine delalet eder.

Musikimizin şiirimize nispetle ölmediği aşıkardır. Derhal göze çarpan fark, eski şiirimizde olmayan sentezin musikimizde olmasıdır. Eski şiir bir türlü başlar, başka bir türlü devam eder, gene bambaşka bir türlü biter. Musikimizde ise bunun tam zıddı olarak beste sıkı bir terkip hâlidir. Yani mükemmel bir eserdir. Musikimizin şiirimize ikinci faikiyeti entelektüel olmaması ve yerli halkın iştirak etmemesidir. Farsî bilmeyenler eski şiirimizi anlamazlar. Halbuki musikide hiç Farsî bilmeksizin yalnız musikiye ibtidai bir vukufuyla mazhar olmak anlamaya kifayet eder.

Şiir ve musikimiz ikisi de İslam medeniyetinin İran cephesinden geldikleri hâlde biri yani şiir, daima Farsî divana aşına olmak, iyi bir vukuf sahibi olmaya mecburiyet hâsil etmiş. Halbuki ikincisi yani musiki, İranî olan her şeyle zamanla rabitasını kesmiş, kendi memleketimizin ve milletimizin havasından ilhamını almıştır. İşte Zaharya gibi Rumlar, İsak gibi Museviler, Nikoğos gibi Ermeniler en millî bir dereceye çıkmıştır. Denilebilir ki, bu memleketin ahalisinin musikide göze çarpan birliği eğer her şeyde olsaymış, çok başka bir millet olurmuşuz.

Musiki iki cinstir: melodi üzerine müesses olan ve armoni üzerine müesses olan. Bizim musikimiz melodi, Avrupa musiki armoni üzerine müessesdir. Avrupa musikisinin, bu itibarla muazzam faikiyeti müsellemdir. Zaten bugünkü neslin içinde mücadele ettiği tezat bundan ileri geliyor. Kader bizi vaktiyle İslam medeniyetinin musikisinde bir iş görmeye sevk etmiş. O işi de harikulade görmüşüz. Demek ki, Türk dehası Şark âleminde nasıl bir kudret gösterdiyse bugünden sonra Garp musikisinin tekniğini ve metotlarını alarak gene büyük bir iş başarabilir. Ancak bu bir tekamüle muhtaçtır. Bir hamlede olmasının ihtimali yoktur.

Garp musikisine temessül edilirse çok büyük bir iş görmüş olan başta Rusları zikredebiliriz. Onlar Büyük Petro'dan ta I. Nikola'ya kadar, Garp musikisinde tilmiz kaldılar. Ancak 1850'den sonra, yerli havayı fethetmeye başladılar. Tam millî Rus zevkinde harikulade bir musiki yaratarak Avrupa âleminde birdenbire birinci safta parladılar.

Biz İtrî'den İsmail Dedeye kadar olan musikimizi aynen muhafaza etmeliyiz. Çünkü mimarimiz, şiirimiz, yazı sanatımız gibi fevkalade bir eserdir ve millîdir. Onu şimdiden sonra da çocuklarımıza öğretmeliyiz, çaldırmalıyız, dinletmeliyiz. Lakin şimdiden sonra Garp musikisinin teknik metotları ile bir Türk musiki, tıpkı Rus musiki gibi, vücuda getirmeye bakmalıyız.

Boğaz'daki mehtap âlemleri Şeyhülislam Bahâî Efendi tarafından ihdas edilmiştir. Boğaziçi'nde ayın 12, 13 ve 14. gecesi mehtap sefası tertip edilmiştir. O geceler seyr ü sefer durdurulmuş. En seçme hanendeler o gece sabaha kadar okumuş. Zaten Türk daha doğrusu Osmanlı musikisinin esası erkek sesi, tanbur ve kemençedir. Diğer sazlar muavindir. Udu Araptan, kemanı Frenkten aldık.

-Musiki tertibi nasılmış acaba?

-Evvla, kemençe ve tanburla taksim... Sonra muganni solo yapar. Arkasından peşrev çalınır bestelere geçilir. Saz semaileri sonra sesle karışık olan yürük semai, şarkılar ve arkasından halk türkülleri gelirdi.

Mehmed Ali Paşanın oğlu İsmail Paşa Mısır'da hüküm sürmeye başlayınca küçük kardeşi Halim Paşa İstanbul'a geliyor ve bu mehtap âlemleri yeniden canlanıyor. Zaten kendisi de musikîşinas...

O devirde Medenî Aziz Efendi, Kemani Ağa, Mahmud Hüdaî Efendi akrabasından Nedim Bey, Halim Paşa Yalısında söylemiş. Nedim Beyin davudi, lirik bambaşka bir sesi varmış. Halim Paşanın hemşiresi Prenses Zehra, Nedim'e sesinden âşık olmuş ve onunla evlenmiş. Fakat bir daha umumi yerlerde pek şarkı söyletmemiş. Nedim'lere udi ve bestekâr Ali Rifat Bey, sık sık gelirmiş. Ali Rifat Bey, Prenses Zehra'ya âşık olmuş ve Nedim'den boşatıp kendisi almış. Nedim de Heybeli'ye çekilip kendisini içkiye veriyor ve orada ölüyor. Bu mehtap eğlencelerine bir pazar kayığı ile meşhur külhaniler iştirak edermiş. Fakat o kadar edepli hareket ederlermiş ki, Leyla Hanım anlatmıştı, Nedim okumaya başlayınca külhaniler cızırtısı kimseyi rahatsız etmesin diye ateşte kızarttıkları balık ve şişleri hemen çekerlermiş. Herkes sadece hafif iştret edermiş. Kimse ölçüyü kaçırmadan o nefis musiki ziyafetini dinleyip mest olurmuş.

-İtrî, Dede Efendi ve Zaharya'nın en beğendiğiniz eserleri?

-Dedeninkilerin hepsini seviyorum. İtrî'nin de hepsini... Hatta hepsinin içinde her mısramı seviyorum. Yalnız, "Tûtî-i mûcize-gûyem" in hiçbir tarafında İtrî'lik yoktur. Ondan binlerce eser kalmış. Zamanla diğerleri kaybolup elimize 20 eser geçmiş. Bu işin tekniğine vâkıf olan mütehasşısalar, bu 20 eserin 17'si İtrî'nin diyorlar. Teknikten Nevres iyi anlardı. "İtrî gibi bir üstad Mahurdan İsfahana geçsin; o imkansız. Ya o eser İtrî'nin değil yahut sonradan anlamayanlar değiştirmiştir." derdi.

-Ya Zaharya'dan beğendikleriniz?

-Evvla "Şehnaz Bûselik". Sonra hepsi. Zaharya'yı arka arkaya değil fakat perakende olarak dinledim. Fakat Zaharya'dan banal hatta orta şey dinlemedim. █